VECHIMEA LOCUIRII ÎN GURA HUMORULUI. O NECESARĂ PUNERE ÎN TEMĂ

VASILE DIACON

Zum Alter der Siedlung von Gura Humor. Eine notwendige Themenstellung

(*Zusammenfassung*)*

Der Artikel leistet vor allem einen dokumentarischen Beitrag zur Klarstellung eines wissenschaftlichen Problems. Zur Sozialpädagogik der Region, die vielfach unter dem Zeichen der lokalen Mythen steht, die nur von konjunkturellen Festlichkeiten genährt werden, bringt der Beitrag zugleich einen Anstoß zu Reflektionen in der Bukowiner Öffentlichkeit zum Thema Emanzipation der strukturierten Institutionen.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Wahrheit, Deutung, historisches Dokument, erste urkundliche Erwähnung der Ortschaft, das Alter der Siedlung von Gura Humor, berufliche Ethik, institutionelle Emanzipation.

Motto: *Jacta alea est!*[1] (Suetoniu)

În vara anului 2011, aveam să ne încălzim sufletul când am descoperit pe blog-ul Primăriei frumosului târg bucovinean Gura Humorului un material cu tentă istorică, frizând polemica[2], un text postat la 27 iunie 2011 şi intitulat *Fortificaţiile de la Gura Humorului*, în care se anunţa, ca noutate de moment, demararea unor lucrări de cercetare arheologică în zonă, întreprinse pentru a pune în evidenţă existenţa unor ruine în apropierea oraşului, despre care vorbea Dimitrie I. Mitric-Bruja într-un articol publicat în „Gazeta Bucovinei"[3] din 1896 şi din care preia informaţiile topografice despre respectivele zidiri, când publica povestea târgului

* Traducere: Luzian Geier.

[1] *Zarul este aruncat*. Dictonul lui Suetoniu circulă mai des sub forma, greşită, *alia jacta est*.

[2] „Gura Humorului, un blog cu atitudine". Vezi http://www.blogger-index.com/feed336445.html şi http://gura-humorului.blogspot.com

[3] D. I. Mitric-Bruja, *Ceva despre oraşelul Gura-Humorului*, în „Gazeta Bucovinei", Cernăuţi, anul VI, nr. 55, 11/23 iulie 1896 şi anul VI, nr. 56, 18/30 iulie 1896, p. 1.

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

Gura Humorului[4], scriitorul sucevean Ion Drăguşanul. Cu alte cuvinte, se căuta secretul lui Polichinelle.

Lectura textului amintit ne-a făcut să constatăm, cu plăcere, faptul că există şi în Gura Humorului oameni care ne citesc lucrările cu creionul în mână, cu mare atenţie, ceea ce le-a permis să descopere într-una dintre cărţile noastre, mai exact în *Berea la români. Pagini de istorie*, Iaşi, Editura Tipo Moldova, 2010, în vol. I, la pagina 267, nota 7 b, câteva rânduri în care afirmam, mai mult sau mai puţin argumentat, că la 1774, când austriecii ocupau nord-vestul Moldovei, la Gura Humorului nu exista o aşezare umană locuită, care ar putea fi încadrată în categoria sate sau cătune, deşi nimeni nu ar putea contesta existenţa, temporară, a unor sălaşe răzleţe de ţigani robi ai Mănăstirii Voroneţ, fie dependenţi de cea a Humorului[5].

Afirmaţia noastră a declanşat un potop de cuvinte care ne-a „stârnit" vanitatea şi, trebuie să recunoaştem, ne-a „ridicat mingea la fileu", ca să utilizăm şi noi o expresie din argoul vremurilor noastre. Iată ce poate scrie simpaticul nostru preopinent, care – vai! – se ascunde în umbra anonimatului, deşi s-ar lăsa identificat, numindu-se, cu oarece emfază, „istoric şi arheolog de profesie": „Necesitatea începerii cercetărilor arheologice la Gura Humorului reprezintă o chestiune extrem de importantă pentru însăşi atestarea acestei localităţi, mai ales că în ultima perioadă este pusă în discuţie de către o serie de pseudoistorici autointitulaţi istorici însăşi existenţa unei aşezări la Gura Humorului înainte de anexarea austriacă. În acest sens aş menţiona afirmaţiile lui Vasile Diacon (*Vechi*

[4] Vezi Ion Drăguşanul, *Povestea aşezărilor bucovinene*, Suceava, Editura „Muşatinii", 2010, vol. II, p. 42 seq. Datorită unui *lapsus calami*, Ion Drăguşanul indică greşit sursa informaţiei ca fiind „Revista Bucovinei", în loc de „Gazeta Bucovinei". „Revista Bucovinei" a apărut mult mai târziu, în Bucureşti, la 1 aprilie 1916.

[5] Pentru corecta informare a cititorilor noştri, reproducem *ad litteram* incriminata notă: „Deşi în anul 1490, într-un act de danie al lui Ştefan cel Mare, este atestată o seliştе, «anume Poiana, la gura Humorului», lipsa localităţii Gura Humorului de pe hărţile militare întocmite de către ofiţerii austrieci înainte şi în vremea anexării Bucovinei, în timp ce sate din imediata apropiere a respectivei poieni, precum Voroneţ, Humorul, Bucşoaia, Frasin, Stulpicani, Capu Codrului, erau menţionate, indicându-se inclusiv poziţia caselor, bisericilor etc. (hărţile fiind întocmite pentru necesităţi militare), ne îndreptăţeşte să afirmăm că seliştea din Poiana de la vărsarea Humorului în Moldova a dispărut din diverse motive cu mult înainte de anul 1770, ca apoi localitatea Gura Humorului să se înfiripeze imediat după anexarea Bucovinei. (Pentru atestarea seliştei de la Gura Humorului vezi *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. III, (1487–1504), Bucureşti, 1980, p. 160, iar pentru hărţile militare austriece a se vedea *Brouillons des Bukowiner Aufname bestehend in 71 Sectionen*, sc. 1:57.600, Viena, 1773–1775 [elaborate probabil de maiorul Büschel] (originalul, la Arhivele Naţionale Bucureşti, cota C VII-2); *General Carte von der neuen Geometrischen Aufnahme; Theils von denen a la vue aufgenohmenen Gegenden zusamengesetzt, zu Ersehung derjenigen Gräntz linie, welche bey Formirung eines Arrondissements, vor das Allehöchste Interesse fürzuwählen erfördelich wäre* [ms. din 1774 atribuit lui Fr. Von Mieg] (în anexă la Daniel Werenka, *Topographie der Bukowina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Oesterreich*, 1774–1785, Cernăuţi, 1895); Departament des Kayser[ich] Königlich[en] General-Staabs, *Plans des Bukowiner Districts, bestehend in 72 Sections welche in denen Jahren 1773, 1774 und 1775, von einem Departament des Kayss[erliches] Königliches Gen* ...rate probabil de maiorul Fr. von M...

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

aşezări pe Suha Bucovineană" – 1989, *Berea la români* – 2010; adept vădit al teoriei Roesliene [sic!] care spune că dacă o populaţie nu este menţionată documentar într-o zonă înseamnă că acea populaţie nu a existat acolo – teorie lansată pentru a nega existenţa românească în Ardeal înaintea ungurilor), care menţionează în ultima lui lucrare că lipsa localităţii Gura Humorului de pe hărţile militare din timpul şi de după anexare îl îndreptăţeşte să afirme că aşezarea de la Gura Humorului începe să se înfiripeze imediat după anexare. Aceste afirmaţii ale lui Vasile Diacon denotă lipsa unei metode profesioniste de lucru în domeniul istoriei şi nu în ultimul rând lipsa formării profesionale, deoarece diletantismul nu ţine loc de cercetare ştiinţifică".

Întrucât îl considerăm pe anonimul autor al acestor rânduri o persoană inteligentă, poate mai puţin informată, dar plină de bune intenţii în ceea ce priveşte adevărul cu privire la vechimea locuirii în târgul Humorului, ne permitem să coborâm puţin spre domnia sa şi să o atenţionăm asupra câtorva aspecte care i-au scăpat lecturii.

Mai întâi trebuie să precizăm că într-o discuţie pe care am avut-o cu profesorul Nicolae C. Popescu[6], în vara anului 1974, în locuinţa sa din Gura Humorului, l-am întrebat dacă o *selişte* este o vatră de sat obligatoriu locuită. Răspunsul a fost categoric: „Nu este obligatoriu. Aceasta poate fi o fostă vatră de sat, după cum ar putea fi un loc bun pentru o viitoare vatră de sat". Astăzi, mulţi specialişti, dacă nu chiar toţi istoricii care se respectă, sunt de acord cu acest lucru.

Afirmaţia profesorului N. C. Popescu şi a altor istorici ar putea fi susţinută şi de către sensurile cuvântului *selişte* reţinute în DEX, *Dicţionarul explicativ al limbii române* (publicat de Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti", la Editura Univers Enciclopedic Gold, în 2009: „1. Denumire dată în Evul Mediu, în Ţările Române, locului pe care fusese sau pe care era aşezat un sat; vatra satului. (Reg.) Loc de casă. 2. (Pop.) Loc necultivat, bun pentru cultura cerealelor, sau loc plantat cu pomi (în apropierea sau în vatra satului). (Reg.) Păşune".

În acest context, să analizăm puţin documentul din 26 noiembrie 1490, prin care Ştefan cel Mare face un schimb între un sat al său, Glodenii, cu „o selişte, anume Poiana, la gura Homorului", care era a Mănăstirii Humor şi pe care o dăruieşte Mănăstirii Voroneţ. Documentul face precizarea că voievodul a dat pentru acea selişte, ce este la gura Homorului, acel sat al nostru, anume Glodenii"[7].

[6] Nicolae C. Popescu este autorul unei lucrări despre Gura Humorului, care i-a fost publicată după moartea sa, în 1990, la Editura Porto Franco din Galaţi: *Gura Humorului. Trepte de istorie (1490–1918)*. Lucrarea nu este ceea ce s-ar putea numi o monografie a localităţii, ci o însumare a unor fişe de lectură, cu indicaţia bibliografică corectă, grupate tematic şi cronologic. Lipsesc cu desăvârşire eventualele fişe după arhivele humorene, în special ale unor instituţii desfiinţate, precum Plasa Humorului, care ar fi fost extrem de utile. Trebuie să menţionăm aici şi lucrarea lui Dragomir Paulencu şi Liviu Sârbu, *Gura Humorului. Mic îndreptar turistic*, Bucureşti, Editura Sport-Turism, 1989, p. 20, unde se abordează, în treacăt, problema atestării documentare a localităţii.

[7] Pentru ...ae Historica. A. *Moldova*, vol. III, ...nia, 1980, p. 160.

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

Aşadar, se face o distincţie clară între *sat* şi *selişte*. Dacă seliştea respectivă ar fi avut locuitori, documentul ar fi făcut vorbire despre aceasta, adică ar fi fost numită pur şi simplu *sat*, deoarece, lucru foarte important, locuitorilor li s-ar fi schimbat stăpânul: din supuşi ai Mănăstirii Humor ar fi trecut, cu acelaşi statut, la Mănăstirea Voroneţ.

Este de reţinut şi faptul că documentul nu face vorbire despre un toponim de sine stătător, *Gura Humorului*, ci despre o *Poiană*, care era situată în „gura Homorului", adică în deschiderea Văii Humorului. Dacă privim cu atenţie hărţile zonei, constatăm cu uşurinţă că satele Voroneţ, Stulpicani, ca şi Humorul, nu erau aşezate în gura Văii Voroneţ ori a Văii Suha. Aici, am putea discuta despre faptul că înfiriparea satelor în profunzimea văilor indică o anumită concepţie de apărare împotriva celor care ar fi putut face incursiuni spre Ardeal, utilizând Drumul Tătărăsc care trecea prin zonă, urmărind firul albiei râului Moldova.

Nu uităm să amintim, raportat la problema pusă în discuţie aici, studiul lui Teodor Balan, *Sate dispărute din Bucovina*[8], care ne-ar putea duce cu gândul la faptul că respectiva selişte, dacă acceptăm ipoteza conform căreia ar fi fost locuită cândva, ar fi putut fi abandonată la o dată certă. T. Balan enumeră printre cauzele care au determinat părăsirea unor sate următoarele: 1. războaie; 2. deportări de populaţie (aşa cum s-a întâmplat în 1739, când generalul rus Münich, părăsind Moldova, a deportat în Rusia o parte importantă a populaţiei din ţinuturile Hotin şi Cernăuţi); 3. birurile mari (în 1701, egumenul Putnei arăta că ţăranii din satele Frătăuţi şi Vicove „s-au împrăştiat de groaza birurilor"); 4. epidemii; 5. inundaţii şi incendii. În lipsa unor documente care să facă vorbire despre o cauză sau alta, putem considera ipoteza ca o simplă supoziţie fără acoperire.

Dacă nu cunoaştem nimic despre seliştea la care ne referim, de s-a aflat în una sau alta dintre aceste situaţii, ştim, în schimb, că la 15 ianuarie 1766, egumenul Mănăstirii Humor se plângea voievodului Grigore al III-lea Ghica împotriva celor ce vindeau băutură în satele mănăstirii[9], printre care, Humor şi nu Gura Humorului, căci, evident, acesta nu exista.

Alte două documente, unul emis de către voievodul Scarlat Ghica, la 12 mai 1758, şi altul, de la domnitorul Grigore Callimachi, din 15 ianuarie 1763, menţionează toponimul Gura Humorului, primul referindu-se la moşia cu acelaşi nume, iar al doilea, la poiana de acolo[10]. Nici din aceste documente nu se poate trage vreo concluzie cu privire la o posibilă locuire a acestui teritoriu, după cum nici altele două, citate de Teodor Balan în *Istoricul oraşului Gura Humorului*[11], nu

[8] Studiul, în volumul *Omagiu lui Ion I. Nistor, 1912–1937*, Cernăuţi, Tiparul „Glasul Bucovinei", 1937.

[9] Vezi Direcţia Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, *Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente 1393–1849*, Bucureşti, 1983, p. 367, documentul cu numărul 1109.

[10] *Ibidem*, documentele cu numerele de ordine 972 şi 1061.

[11] Teodor Balan, *Istoricul oraşului Gura Humorului*, manuscris despre care nu se cunoaşte în posesia cui se află. Este necesară recuperarea şi publicarea acestuia, lucrarea fiind, mai mult ca sigur, o bogată sursă d de către Nicolae C. Popescu în luc

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

pot reține atenția în acest sens, deoarece acestea se referă la o posibilă situație viitoare, atâta vreme cât „se porunceşte ca oamenii care se vor aşeza la poiana de la gura Humorului să se achite de toate îndatoririle față de mănăstirea stăpână"[12]. Nu ştim dacă s-a întemeiat aici vreo gospodărie în acei ani.

Nicolae C. Popescu remarcă singur că, „în legătură directă cu seliştea Poiana de la Gura Humorului, lipsesc mențiuni documentare", situație pe care şi-o explică prin apropierea „acestei aşezări" de stăpânul ei (în speță, Voroneț), la o distanță de circa 4 km, aşezarea seliştii „n-a dat prilej de litigii care să reclame intervenția unor hrisoave domneşti", dar îşi pune întrebarea, fapt deloc lipsit de importanță în discuția noastră, dacă la venirea austriecilor, „pe locurile unde pârâul Humor îşi contopeşte apa cu cea a Moldovei *exista o seliște locuită?*"[13] şi face trimitere la unele păreri, conform cărora „un asemenea cătun nu exista"[14]. Ne putem imagina că pentru N. C. Popescu era o problemă al cărui răspuns afirmativ era greu de dat. Profesorul N. C. Popescu încearcă totuşi să aducă drept argument în favoarea ipotezei locuirii seliştei faptul că arhimandritul Vartolomei Măzăreanu, în *Condica Mănăstirii Voroneț*ul, în capitolul *Care fericit ctitor au dat sate*, înregistrează la poziția 2: „Acelaşi fericit ctitor au dat seliştea Poiana Homorului. Anii 6997/1489, Noemv. 27 [Datarea este greşită de către Vartolomei Măzăreanu!]"[15].

Acest argument trebuie înlăturat în baza aceleiaşi susțineri de mai sus.

Reținem şi faptul că Ion Drăguşanul, în „povestea" sa despre Gura Humorului, susține, fără a aduce noi argumente în acest sens, că seliştea de la gura Humorului era o „vatră de sat părăsită"[16], iar Georg Geib afirmă că teritoriul respectiv era o păşune, aflată în proprietatea Mănăstirii Voroneț[17].

Niciun document românesc nu menționează un sat cu numele de Gura Humorului până în anul 1774. Să vedem însă ce spun şi cele întocmite de către străini, în speță de către ofițeri ai armatelor ruseşti sau de către cei ai trupelor austriece.

Primul document, de o deosebită importanță, este recensământul populației Moldovei din anul 1774, făcut sub conducerea trupelor de ocupație țaristă în Ținutul Câmpulung-Suceava, care nu menționează existența unui sat Gura Humorului. În *Vedomostia* (statistica) *de numărul oamenilor ce s-au făcut*

[12] Nicolae C. Popescu, *Gura Humorului. Trepte de istorie (1490–1918)*, Galați, Editura Porto-Franco, 1990, p. 30.

[13] *Ibidem*, p. 32.

[14] Trimiterile sunt făcute la volumul *Județele României Socialiste*, Bucureşti, Editura Politică, 1972, p. 499, unde se se afirmă despre Gura Humorului: „Înființat în jurul anului 1775", informația regăsindu-se şi în „Almanahul «Scânteia»", Bucureşti , 1972, p. 132.

[15] Vezi Vartolomei Mazerean, *Condica Mănăstirii Voroneț*ul, editată de S. Fl. Marian, Suceava, Tipografia Societății Bucovinene în Cernăuți, 1900, p. 105.

[16] Ion Drăguşanul, *Povestea aşezărilor bucovinene,* vol. II, Suceava, Editura Muşatinii, 2010, p. 43.

[17] Erich Beck, Ştefănița-Mihaela Ungureanu, *Georg Geib: Istoria unui mic oraş. Studiu monografic al lo* ădăuți-Bucureşti, anul XVI, nr. 2 (

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

într-acest an în ținutul Câmpulungului ot (din) *Suceava, 1774, iunie 20*[18], sunt înregistrate toate așezările din zonele învecinate regiunii de la gura Humorului: Homorul[19] cu 50 de case, Capu Codrului cu 72 de case, Valea Sacă cu 41 de case, Voroneț cu 27 de case, Bucșoaia cu 9 case, Frasânul cu 12 case, Ștulbicanii cu 82 de case, Vama cu 122 de case etc.

Doar în Vatra (adică în localitatea Câmpulung Moldovenesc) era semnalat Petrea Gavrilean și feciorul său Vasile, „ot Gura Homorului", adică locuiseră anterior, nu se știe cu cât timp înainte, în zona de la „gura" Humorului. Această semnalare nu poate constitui un argument în favoarea existenței unui sat sau cătun cu numele de Gura Humorului, deși ne întărește convingerea că nu se poate contesta existența, temporară, a unor sălașe răzlețe de țigani robi ai Mănăstirii Voroneț, care vor fi având obligația de a munci pământul pe care mănăstirea îl avea în gura Văii Humorului.

Seriozitatea cu care trupele de ocupație țariste au efectuat recensământul populației Moldovei, la acea dată, nu poate fi pusă la îndoială. În baza acestuia, urma să se facă impunerea fiscală, conform căreia s-ar fi adunat veniturile pentru visteria țaristă.

Nimeni nu a pus vreodată sub semnul îndoielii seriozitatea, meticulozitatea și fidelitatea față de realitatea din teren cu care au fost elaborate documentele privind Bucovina de către ofițerii trupelor austriece de ocupație. Se știe că în anul 1775 Generalul Gabriel Splény von Miháldy a alcătuit o *Descriere a districtului Bucovina* (*Beschreibung des Bukovinaer Districts nach der vorherigen und jetzo noch bestehenden Beschaffenheit deßelben nebst ohnmaßgebigsten Vorschlag, wie dessen bisherige Landes-Verfassung sowohl in Politicis als Oeconomicis in das künftige verbeßert werden könnte*), însoțită de *Tabelul localităților din Bucovina* (*Tabella nachbennanter in dem Kaiserlichen Königlichen Bukoviner District sich befindlichen Ortschaften, grossen mittleren und kleineren Standespersonen, Popen, Bauern, Gerichtsdienern, Kaufleuten, Armeniern, Juden, vagirenden Zigeunern und Monasterien sowohl männ- als weiblichen Geschlechts*), în care se înregistrează existența satului Homorul, cu 41 de țărani, care se adaugă la cei 11 călugări ai mănăstirii, dar nu menționează nici un cătun sau sat cu numele de Gura Humorului.

Prima monografie a orașului Gura Humorului a fost realizată de Georg Geib și a fost publicată, sub formă de foileton, în cotidianul bucureștean „Bukarester Tageblatt", începând cu 20 februarie 1943, având titlul *Die Geschichte einer kleinen Stadt* (*Istoria unui mic oraș*)[20]. Lucrarea a fost republicată, la sugestia

[18] Vezi P. G. Dimitriev și P. V. Sovetov (editori), *Moldova în epoca feudalismului*, vol. VII, partea I, *Recensământul populației moldovenești din anii 1772–1773 și 1774*, Chișinău, Editura Știința, 1975, *passim*. Pentru un punct de vedere nuanțat, referitor la aceste recensăminte, vezi și Dan Camer, *Mazilii și răzeșii din Bucovina. Studiu istoric și statistic elaborat pe baza materialelor recensămintelor moldovenești din anii 1772–1773 și 1774*, Cuvânt-înainte de Vasile I. Schipor, Buzău, Editura Omega, Colecția „Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii" (29), 2009.

[19] Homorul este actuala localitate Mănăstirea Humorului, situată la distanța de 6 km, în nordul orașului Gura Humorului.

[20] Erich Beck, Ștefănița-Mihaela Ungureanu, Georg Geib: *Istoria unui mic oraș. Studiu monografic al localității Gura* , anul XVI, nr. 2 (33), iulie–decemb 11 seq.

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

cunoscutului cercetător al trecutului bucovinean Erich Beck, în „Analele Bucovinei", începând cu nr. 2 (33) din 2009.

Pe baza unui document din Arhiva Ministerului de Război din Viena, intitulat *Bilance deren pro anno 1774 in diesem k. k. Bukowiner District anssässig gewezten und jener pro anno currenti würklich existierenden Familien (Bilanț al familiilor stabilite în districtul c. c. bucovinean în anul 1774 și al celor care există în realitate în anul curent*), Georg Geib precizează că, în respectivul an 1774, „nu a existat aici [în Gura Humorului] nicio familie", adică, spus cu alte cuvinte, nu se afla nicio localitate.

Georg Geib arată că, în 1785, o comisie condusă de comandantul de cavalerie Pitzelli a realizat un *Index al tuturor localităților aflate în districtul c. c. al Bucovinei, așa cum au fost găsite după denumirea lor reală*, în care Gura Humorului nu apare, „dimpotrivă, zice Geib, în această regiune se găsesc următoarele denumiri: Mănăstirea Humorii, Satul Humorii și Lude Homorului"[21].

Tot Geib arată că, în schimb, sunt inventariate casele răzlețe de pe Valea Humorului, considerând că este posibil ca vechiul nume al orașului să fi fost „Vale Humori". O astfel de ipoteză nu poate fi acceptată, pentru simplul fapt că valea, lungă de circa 6 km, era proprietatea Mănăstirii Humorului, iar puținele case răzlețe nu puteau constitui un nucleu de sat independent de localitatea Humor.

Și hărțile austriece, la care ne vom referi mai jos, indică întreaga zonă, de la Mănăstirea Humorului până la vărsarea râului omonim în Moldova, ca fiind „Vale Homorului", mai puțin regiunea de confluență a celor două văi. De altfel, Georg Geib face trimitere la harta publicată de Daniel Werenka, în anexă la *Topographie der Bukowina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Österreich (1774–1775)*[22], precizând că aceasta nu menționează vreo localitate cu numele de Gura Humorului.

Geib menționează o primă hartă a așezării, care a fost desenată în anul 1778 de către locotenentul austriac Josef von Rosenfeld, pe care a văzut-o la Arhivele Bucovinei din Cernăuți. Această hartă se poate corobora cu *Consignation Deren in dem Buccoviner District sich aufhaltenden Siebenb. Emigranten wie solche vermög hoher General – Commdo – Verodnung d.d. Lemberg 27t Ianuar 1778 von denen hiezu eigends ausgeschickten H. Officiers befunden worden (Consignațiunea emigranților transilvăneni cari s-au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov din 27 ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta)*, publicată de către Ion Nistor[23].

Conform acestei situații, în satul Gura Humorului (de la această dată, vorbim, fără rezerve, despre localitatea Gura Humorului!!!), la data de 3 noiembrie 1778 erau înregistrați 17 capi de familie, cu toții bejenari ardeleni sosiți în Bucovina

[21] *Ibidem*, p. 587.

[22] Vezi Daniel Werenka, *Topographie der Bukowina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Oesterreich, 1774–1785*, Cernăuți, 1895.

[23] Ion I. N... ...năuți, anul II–III (1925–1926), *pa...*

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

(mai exact, în nord-vestul Moldovei) de mai multă vreme. Spre exemplu, Simeon Oştinar trăia în Bucovina de 50 de ani, Vasile Oştinar, de 34 de ani, George Ieremie, de 28 de ani, Nicolai Ariton, de 20 de ani. Cu o vechime cuprinsă între 10 şi 19 ani, erau trei capi de familie, între 5 şi 7 ani erau opt, iar 2 sosiseră în chiar vara lui 1778. În toamna aceluiaşi an 1778, mai sosesc încă trei bejenari, care au fost colonizaţi tot la Gura Humorului, conform *Consignation über nachstehende Ortschaften, in welchen die angesiedelten Transmigranten sich befinden (Consignaţiunea localităţilor ce urmează, în care se găsesc colonizaţi transmigranţii)*, care, asemenea celei din 3 noiembrie 1778, poartă semnătura generalului Enzenberg şi este datată 15 decembrie 1778.

Ni s-ar putea contraargumenta faptul că doar în patru ani ar fi un număr mare de familii care să fie aşezate în gura Văii Humorului. Afirmăm că este foarte posibil ca autorităţile austriece să fi încurajat colonizarea acestui loc, împroprietărind aceste familii cu mici loturi pentru întemeierea unei gospodării, fapt ce a necesitat realizarea unei hărţi a zonei din gura Văii Humorului, hartă realizată în acelaşi an 1778 de către locotenentul austriac Josef von Rosenfeld, din Regimentul de cuirasaţi „Prinz Czartoriisky", care era mobilizat la Gura Humorului. Pe această hartă, un funcţionar al Domeniului Ilişeşti făcea, în 1787, completări şi, după măsurători, însemna 44 de case[24]. Acest lucru demonstrează că doar în 13 ani a avut loc o explozie demografică, ca urmare a unei importante colonizări cu români ardeleni. Luăm în considerare, ca dată de început a aşezării ardelenilor aici, 25 octombrie 1774, ziua când austriecii au terminat de ocupat teritoriul din nord-vestul Moldovei, numit mai târziu Bucovina. Este foarte posibil ca localitatea Gura Humorului să se poată mândri cu faptul că a fost întemeiată exclusiv de către românii ardeleni refugiaţi în Bucovina şi, implicit, în această regiune, din cauzele deja arhicunoscute.

Nu este lipsit de interes să reţinem şi faptul că până în anul 1780, când a început construcţia „drumului imperial" dintre Ardeal şi Cernăuţi (Dorna – Câmpulung – Humor – Solca – Vicov – Storojineţ – Cernăuţi)[25], regiunea dintre vărsarea râului Humor în Moldova şi Capu Codrului era ocupată de codri seculari. Tăierea pădurii a fost impusă, pe de o parte, de necesitatea unor măsuri de siguranţă şi, pe de alta, pentru a obţine noi terenuri agricole, necesare populaţiei care creştea prin aportul imigranţilor.

Că nu a existat o localitate Gura Humorului de sine stătătoare o demonstrează şi faptul că prima biserică a fost construită aici în anul 1806, până la această dată locuitorii ortodocşi aparţineau de parohia Mănăstirii Humorului, unde

[24] Erich Beck, Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu, *op. cit.*, p. 585.

[25] Marile căi de comunicaţie rutieră, construite în Bucovina, în această perioadă, de administraţia austriacă poartă denumirea şi de „drumuri împărăteşti". Şoseaua Francisc I, construită în perioada 1783–1814, lega oraşele Cernăuţi, Siret şi Suceava. Şoseaua Hora sau „Drumul acoperit", şosea strategică, construită sub conducerea căpitanului Hora von Otzellowitz, în perioada 1786–1808, trecea prin localităţile Storojineţ, Ciudei, Crasna, Vicov, Voitinel, Marginea, Solca, Cacica, Gura Humorului, merg[illegible] mai ales în zona septentrională a [illegible]

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

era, la 1775, o comunitate de 41 de familii. În regiune, existau lăcaşuri de cult, pe lângă cele două mănăstiri, Voroneţ şi Humor, biserici la Stulpicani, Vama, Capu Codrului. Existenţa lăcaşului de cult într-un sat vorbeşte de la sine despre vechimea aşezării. Nu a fost însă cazul în ceea ce priveşte localitatea Gura Humorului.

Să revenim la lucrarea lui Nicolae C. Popescu, menţionată mai sus. Mai întâi trebuie să precizăm că nu a avut cunoştinţă despre monografia oraşului publicată de către Georg Geib. Alta ar fi fost abordarea subiectului, dacă ar fi avut acces la această lucrare.

N. C. Popescu, la întrebarea dacă la venirea austriecilor, pe locurile unde se află oraşul Gura Humorului, a existat o aşezare locuită, încearcă un răspuns afirmativ, invocând câteva hărţi austriece. Prima, realizată de Departament des Kayser[lich] Königlich[en] General-Staabs, întitulată *Plans des Bukowiner Districts bestehend in 72 Sections welche in denen Jahren 1773, 1774 und 1775, von einem Departament des Kayss[erliches] Königliches General Staats geometrisch aufgenommen worden*[26], elaborată, probabil, de către maiorul Fr. von Mieg[27], pe a cărei planşă cu numărul 57, arată N. C. Popescu, se află menţionată „aşezarea numită Gura Vale Humoruluy". Transcrierea „Gura Vale Humoruluy" ne formează convingerea că N. C. Popescu nu a văzut niciodată harta menţionată, ci a luat informaţia doar după semnalarea făcută de către istorici[28].

Dar să aruncăm împreună o privire peste planşa cu numărul 57. Mai întâi reţinem că este menţionat, după cum se poate observa, anul când a fost realizată respectiva planşă, ca, de altfel, toate celelalte. Este vorba de anul 1778, care a fost înscris pe fiecare planşă, după numărul de ordine al acestora, în colţul din stânga, sus.

Planşa la care ne referim urmăreşte cursul râului Moldova, de la Vama şi până la ieşirea din zona gurii Văii Humorului, precum şi o parte a văilor Moldoviţa, Suha, Voroneţ şi întreaga vale a Humorului, de la izvoare şi până la confluenţa cu Moldova. Pe ea sunt reprezentate localităţile Vama, Bucşoaia (*Kasele Buksoja*), Voroneţ şi Mănăstirea Humorului. Fiind vorba despre hărţi militare, sunt redate

[26] Originalul, la Ahivele Naţionale Bucureşti, cota C VII-1.

Precizăm că pe data de 12 februarie 2012, la Muzeul Bucovinei din Suceava, a avut loc lansarea lucrării Ioan Iosep, Constantin-Emil Ursu, Simona Palagheanu, *Plans des Bukowiner Districts bestehend in 72 Sections welche in denen Jahren 1773, 1774 und 1775, von einem Departament des Kayss[erliches] Königliches General Staats geometrisch aufgenommen worden. Planul Districtului Bucovina în 72 secţiuni, întocmit după ridicări geometrice în anii 1773, 1774 şi 1775 de Departamentul Cezaro-Crăiesc al Statului Major General*, Suceava, Editura Karl A. Romstorfer, 2011. Este o lucrare de excepţie, asupra căreia ne vom apleca cu altă ocazie.

[27] Emil I. Emandi, Constantin Şerban, în *Contribuţii de geografie istorică la cunoaşterea fenomenului demografic din nord-vestul Moldovei la sfârşitul secolului al XVII-lea*, în „«Suceava». Anuarul Muzeului Judeţean", anul X, Suceava, 1983, p. 474, precizează că harta „este nesemnată, dar ridicată de maiorul Büschel", iar Dragoş Moldovanu, în *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, partea a 4-a, *Toponimia Moldovei în cartografia europeană veche (circa 1395–1789)*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2005, la p. CLIX, indică drept autor probabil pe maiorul Fr. von Mieg. Da[illegible]pastre.

[28] Vezi E[illegible]

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

toate detaliile din teren. Sunt reprezentate casele de la Vama, din centrul localității, dar şi două mici grupuri, poate cătune, unul spre Frumosu şi altul puțin mai la vale, la confluența pârâului Moldovița cu râul Moldova, apoi doar trei case la Bucşoaia, două, pe Valea Suhei, în zona Dorotei. La Voroneț, mai la vale de mănăstire, sunt reprezentate 22 de case şi o instalație tehnică țărănească, instalație care, probabil, utiliza forța apei (posibil să fi fost o moară sau o piuă sau ambele, împreună, căci despre gater este prea devreme să vorbim), şi, în final, Mănăstirea Humorului (*Monast. Humor*), care are, în jur, 30 de case. Remarcăm şi faptul că pe întreaga „Vale Humoruluy" nu exista nici o casă.

Am afirmat mai sus că N. C. Popescu nu a văzut planşa respectivă pentru că transcrierea corectă a satului, aflat în devenire în 1778, era „Gura vel Vale Humoruluÿ" şi nu „Gura Vale Humoruluy", fapt ce nu i-ar fi scăpat. Şi nu ne îndoim de faptul că reprezentarea grafică pe hartă a construcțiilor din teren, în cazul acestei planşe, a mănăstirilor, bisericilor, caselor, morilor i-ar fi atras atenția acestuia şi, mai mult decât sigur, se va fi întrebat de ce în gura Văii Humorului acestea lipsesc, existând doar un grup compact de construcții, pe o suprafață restrânsă, de tipul unui sat de formă liniar-rectangulară, specific coloniilor înființate după anexarea Bucovinei. În acest sens, se poate compara desenul grupului de case, reprezentând aşezarea de la Gura Humorului, cu reprezentările satelor Isten-Segis şi Fogot-Isten, de pe planşa cu numărul 45.

Dacă acceptăm ideea că bejenari ardeleni se vor fi aşezat în Poiana de la gura Humorului, cu 20–50 de ani (Simeon Oştinar cu 50 de ani, Vasile Oştinar cu 34 de ani, George Ieremie cu 28 de ani, Nicolai Ariton cu 20 de ani) înainte de sosirea austriecilor, trebuie să fim de acord şi cu realitatea conform căreia aceştia nu puteau alcătui o localitate de tip sistematizat.

Fără dubii, un sat Gura Humorului, dacă ar fi existat înainte de anul 1774, nu putea să arate altfel decât asemenea satelor, de tip răsfirat, precum Humorul, Voronețul, Stulpicanii şi altele, şi nici într-un caz de tip colonie.

Susținem că ridicările topografice s-au făcut în anii 1773, 1774 şi 1775, iar desenarea propriu-zisă a hărții a fost făcută în 1778, când i s-au actualizat datele statistice cuprinse în anexă. Pentru „Gura Vale Humoruluy" sunt indicate, în anexă, 23 de case. Fără doar şi poate, aici îi găsim pe bejenarii ardeleni, pe care îi înregistra generalul Enzenberg, în 1778.

În susținerea punctului nostru de vedere, precum că harta reprezintă realitatea de după anexarea Bucovinei şi că aceasta a fost desenată în 1778, vin şi editorii acestei importante lucrări cartografice, care, plecând de la numărul înscris pe fiecare planşă, anume 1778, afirmă că „după părerea noastră, faptul că acest număr apare pe toate foile, nu poate să însemne decât un anume an – 1778, care trebuie să fi avut o semnificație specială în istoria realizării hărții"[29], iar argumentarea făcută în susținerea acestei afirmații arată că:

[29] Ioan Io

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

1) şanţurile din zona de graniţă, de la nord-vest de localitatea Baia (de pe planşa 66), care, iniţial, intra în zona de ocupaţie austriacă, dar, ulterior, la 11 septembrie 1775, retrocedată Moldovei, nu puteau să fie reprezentate pe hartă ca „neu angelegter Gräntz Graben", pentru simplul motiv că nu se putea cunoaşte viitoarea amplasare înainte de data de 11 septembrie 1775;

2) linia roşie care leagă localităţile Suceava, Siret, Cernăuţi şi care duce mai departe, spre Galiţia, nu poate fi decât un drum nou;

3) existenţa unei cazărmi la Gura Humorului nu poate fi de conceput înaintea anului 1775;

4) prezenţa unor colonii ale maghiarilor, precum Isten-Segis şi Fogot-Isten (se ştie că primii colonişti unguri au venit în 1776);

5) reprezentarea corectă a graniţelor a fost posibilă doar după semnarea, la 2 iulie 1776, a Convenţiei de la Palamutka.

La aceste argumente, mai adăugăm unul de natură documentară. La data de 6 ianuarie 1775, generalul de artilerie Ellrichshausen scrie mareşalului conte A. von Hadyk, preşedintele Consiliului Aulic de Război, că, împreună cu feldmareşalul-locotenent Vincent Barco, a vizitat graniţa provinciei şi a împins ceva mai în trupul Moldovei „vulturii cezaro-crăieşti", anexând şi alte teritorii, urmând ca Mieg să le includă în harta sa[30].

Mult mai târziu, la 15 martie 1777, generalul de artilerie Siskovicz trimite din Lemberg Consiliului Aulic de Război planurile şi descrierile topografice ale Bucovinei, efectuate de maiorul Mieg[31]. Pe baza acestor lucrări topografice, mereu actualizate, s-a realizat, în Viena, cunoscuta hartă.

Cu aproximaţie, în aceeaşi perioadă, 1773–1775, o altă echipă de cartografi, condusă probabil de către maiorul Büschel, a făcut ridicările pentru o altă hartă, cunoscută sub numele de *Brouillons des Bukowiner Aufname bestehend in 71 Sectionen*, sc. 1:57.600[32].

Comparând aceste două lucrări cartografice, ne-a fost dificil să stabilim, cu certitudine, care dintre ele a premers celeilalte. Ele sunt aproape identice. Nu se pune problema unor erori de ridicare topografică, ori de scăpare a unor detalii din teren. Toponimia redată este relativ bogată şi aproape identică pe ambele hărţi. Reproducem după *Brouillons des Bukowiner...*: sunt patru oiconime (*Wama, Kasele Bucsoja, Mon. Voronez* şi *Mon. Humor*), nouă hidronime (*Moldovitza Fl., Moldova Fl.*, însemnată de două ori, *Vale Dobra, Vale Szalatruka, Vale Bÿilzagu, Vale Szuha, Vale Aszkuzita, Vale Totsela, Vale Majdÿernize, Vale Humorului*), opt

[30] Arhivele Naţionale Bucureşti, *Fond Consiliul Aulic de Război*, Pachetul I, Dosarul 4/1775, f. 1–3.

[31] *Ibidem*, Pachetul II, Dosarul 85/1777, f. 1–3.

[32] Originalul, la Arhivele Naţionale Bucureşti, cota C VII-2. Cu privire la paternitatea documentului, reţinem că *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, partea a 4-a, *Toponimia Moldovei în cartografia europeană veche (cca 1395–1789)*, de Dragoş Moldovanu, Iaşi, Editura Universităţii „Al[illegible]il pe maiorul Fr. von Mieg.

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

oronime (*B. Buzeu, B. Hegu Szlatini, B. Aszkuzitu, B. Porkuluy, B. Bunoaja, B. Faza mare, B. Dialu mare, B. Czapu*). Pe această hartă, apar, în plus, *Szalatruka B.* şi *Dialu mare*, iar pe cealaltă, *Plans des Bukowiner Districts...*, apare, în plus, *Gura vel Vale Humumorului.*

Între cele două hărţi există şi câteva diferenţe de scriere a toponimelor: *Moldova Fl. / Moldova Flus, B. Buzeu / Puszou B., B. Bunoaja / B. Buksoja, Mon. / Monas.*

Şi această a doua hartă, *Brouillons des Bukowiner...*, redă cu fidelitate construcţiile din teren, acelaşi număr de case, la fel amplasate, în fiecare localitate. Foarte interesant este faptul că, de data aceasta, nu apare nici un fel de denumire pentru zona de la gura Văii Humor. Nu mai amintesc faptul că nu există reprezentată nicio construcţie în regiunea de la vărsarea Humorului în Moldova. De asemenea, de pe această hartă lipseşte rozeta însemnată pe Valea Voronetului, care apare pe *Plans des Bukowiner Districts...* şi care ar putea indica, aşa cum am arătat, o instalaţie care utiliza forţa apei (probabil, mai degrabă, piuă decât moară).

Aceste aspecte ar putea conduce la ideea că lipsa reprezentării pivei sau morii de la Voroneţ pe harta *Brouillons des Bukowiner...* se explică prin inexistenţa acesteia[33] la data ridicării topografice, pentru această hartă, şi edificarea ei înaintea ridicării topografice pentru *Plans des Bukowiner Districts...* În această ipoteză, trebuie să acceptăm ideea că există un decalaj calendaristic între cele două ridicări topografice, prima fiind cea pentru *Brouillons des Bukowiner...*

Cu privire la aceste două hărţi, referitor la problema întâietăţii uneia în raport cu alta, Ioan Iosep, Constantin-Emil Ursu şi Simona Palagheanu fac apel la puncte de vedere exprimate cu mult timp în urmă. Astfel, N. Docan, în 1912, susţinea că ridicările topografice de teren din anii 1773–1775, sub conducerea lui Büschel, s-ar fi concretizat „iniţial" într-o primă variantă de hartă, realizată la o scară mai mică, care ar putea fi *Brouillons des Bukowiner...* şi care ar fi fost mărită, în 1778, de către Fr. von Mieg la o scară de două ori mai mare, 1:28.800[34].

V. Baican, în 1996, afirma că „nu poate fi vorba de o simplă «mărire» a unei hărţi iniţiale, că este de presupus că între timp s-au făcut completări, actualizări şi, poate, chiar noi ridicări şi verificări în teren, de aceea trebuie considerate ca două hărţi mai mult sau mai puţin diferite. Dovada nu este doar diferenţa dintre titlurile lor şi numărul de secţiuni, ci şi, fapt mai mult decât curios, nesemnalat până acum, necoincidenţa dintre unităţile de măsură indicate pe scările grafice: pe *Plans...*, ½ milă echivalează cu 6 000 de paşi (deci o milă are 12 000 de paşi), în timp ce pe *Brouillons...*, 1 milă are 10 000 de paşi"[35].

Noi susţinem, în sprijinul punctului de vedere exprimat de către V. Baican, că Fr. von Mieg a avut la îndemână harta zonei din gura Văii Humorului, realizată

[33] Nici harta Bawr (*Carte de la Moldavie pour servir à l'Histoire militaire de la guerre entre les Russes et les Turcs*) nu înregistrează o instalaţie de acest fel la Voroneţ. Cea mai apropiată se afla la Capu Codrului.

[34] Ioan Ior

[35] *Ibidem*,

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

în acelaşi an, 1778, de către locotenentul austriac de cuirasaţi Josef von Rosenfeld. Numai aşa se explică prezenţa grupului de case compact într-un perimetru restrâns, ca şi reprezentarea cazematei, care, este îndoielnic, să fi fost construită până în 1775.

Dar să revenim la următorul argument, de natură cartografică, pe care îl invocă Nicolae C. Popescu în susţinerea ideii că la data ocupării Bucovinei de către austrieci, la gura Văii Humorului ar fi existat o aşezare umană deja cunoscută. Istoricul humorean face trimitere la *General Carte von der neuen Geometrischen Aufnahme; Theils von denen a la vue aufgenohmenen Gegenden zusamengesetzt, zu Ersehung derjenigen Gräntz linie, welche bey Formirung eines Arrondissements, vor das Allehöchste Interesse fürzuwählen erfördelich wäre*, publicată de Daniel Werenka[36], unde se precizează că Gura Humorului era, în anul 1776, „un cătun la vărsarea pârâului cu acelaşi nume" şi că, în 1779, cătunul număra 22 de case.

Cu privire la acest document, trebuie să afirmăm că poate fi coroborat cu *Conscripţia* bejenarilor ardeleni, publicată de către I. I. Nistor, şi să reţinem că în anul 1776, când se menţiona existenţa unui cătun (şi nu a unui sat), trecuseră deja doi ani de la ocuparea nord-vestului Moldovei, iar numărul de case, înregistrat în anul 1779, nu-l pune nimeni sub semnul îndoielii. Din 1774 şi până în 1776 este o perioadă de timp în care se putea înfiripa orice cătun.

Tot un „cătun cu case sporadice", şi nu un sat, menţionează şi ultimul document la care face trimitere N. C. Popescu, care este o „înregistrare alfabetică a tuturor localităţilor care se găsesc în districtul Bucovinei" şi care fusese publicată în jurnalul „Stats-Anzeigen", în anul 1782. Lista, intitulată *Von und aus der Bukowina im Sept. 1781*[37], cuprinde, la poziţia 262 din lista anexă, „Vale Humori", ca fiind al 48-lea cătun cu case sporadice din Bucovina. În zonă, în aceeaşi situaţie de „cătun cu case sporadice", se găseau Bucşoaia – Buksoja, Dorotei – Dorothea, Ostra – Pojanile Astra şi Gemenea – Pojanile Gemine. Erau cătunele înregistrate cu numerele 4, 7, 35 şi 36.

O primă hartă în care apare zona bazinelor râurilor Humor, Voroneţ şi Suha este *Carte de la Moldavie pour servir à l'Histoire militaire de la guerre entre les Russes et les Turcs*[38], care a fost desenată la Amsterdam de către F. G. Bawr, în anul 1781, pe baza ridicărilor topografice efectuate timp de şase ani, de la 1768 la 1774, în întreaga Moldovă. Cum este firesc, vom considera că harta reprezintă realitatea din teren surprinsă în anul 1774, motiv pentru care am precizat că este „o primă hartă". Analizând elementele de detaliu pentru zona menţionată, observăm existenţa oiconimelor *Kapokodrulle* (Capu Codrului), *Homor* (Humor), *Woronez* (Voroneţ), *Butschatschje* (Bucşoaia), *Dorotoy* (Dorotei), *Tumbikany* (Stulpicani).

[36] Vezi Daniel Werenka, *Topographie der Bukowina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Oesterreich*, 1774–1785, Cernăuţi, 1895, p. 32.

[37] „Stats-Anzeigen", Erster Band, Heft 1–4, Göttingen, 1782, p., 38–58.

[38] Harta [illegible] al Hărţilor şi al Cărţii Vechi din

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

Satul *Homor* este reprezentat, cu casele sale, în amonte pe râul Humor, lângă mănăstirea, care este simbolizată, conform legendei hărții, printr-o cruce îngroşată. La confluența celor două râuri, Humor şi Moldova, nu există nici un cătun. Nu poate nimeni accepta supoziția că acolo ar fi existat o aşezare umană, indiferent cât de mică, şi că topografii au ignorat-o. Fără dubii, aceasta nu a existat.

Este necesar să precizăm, pentru a evita eventuale suspiciuni cu privire la cunoaşterea problematicii cartografiei Bucovinei, că între anii 1788–1790 a fost realizată harta unei părți a Moldovei, *Brouillon oder Original Aufnahme der funf Moldauischen Districten nemlich des Sutschawaer, Roman, Niamtz, Bakeu und Puttnaer Bezirkes, welche im Jahre 1788 von der Kauserlich Koniglichen Armee ocuprit, und im Jahre 1790 unter Direction des Teutsch Banatischen Grantz Regiments Hauptmanss Hora von Otzellowitz durch Ciwil Inginieurs aufgenomen Worden*, în 107 planşe, cunoscută sub numele de Hora von Otzellowitz. Această hartă cuprinde zona Stulpicani–Voroneț, la sud de râul Moldova, dar nu are o planşă în care să se regăsească Valea Humorului şi confluența cu râul Moldova, deoarece, în zona noastră de interes, ridicările topografice s-au oprit pe hotarul de sud al Bucovinei, motiv pentru care nu am adus-o în discuție.

În dorința unei corecte informări a cititorilor noştri, enumerăm hărțile realizate până în anul 1790 pe care apare numele localității Gura Humorului, în diferite variante grafice, după cum urmează: ***Gura [Humorului]*** apare în *Das Königreich Ungarn* (realizată de Johann Christoph Rhode, în 1785, la Berlin) şi în *Carte vom Schauplatz des Krieg enthält die Moldau, Wallachey, Bulgarien, Bosnien, Servien, Dalmatien, Bessarabien, die Crimm, einen Theil des Russischen Reichs, und des Königreichs Polen, Gallizien, gantz Hungern, die Bukowina, Siebenbürgen, Slawonien, einen Theil von Oestreich, Mähren Schlesien* (C. L. Tomas, Frankfurt am Main, 1788); ***Gura Homoruluj*** se găseşte în *Mappa von der Oester*[r]*eich*[ischen] *Moldau oder* [des] *sogen*[n]*ten Bukoviner – Districts*, realizată de M. Adam şi publicată la Viena, în 1781, de Franz Joseph Sulzer în anexă la *Geschichte der transalpinischen Daziens d*[as] *i*[st] *der Walachei, Moldau und Bessarabiens in Zusammenhang mit der Geschichte des übrigen Daciens al sein Versuch einer allgemeinen dacischen Geschichte, mit kritischer Freiheit entworfen* şi în *Generalkarte von Siebenbürgen* (A. von Wenzely, 1789); ***Gura Homerului*** poate fi întâlnit în *Carte du Cercle de Bukowine. / Karte des Bukowiner Kreises* (Viena, 1786); ***Gurahumori*** este scris pe *Postcharte des Königreiches Ungarn* (circa 1787), iar, sub forma ***Gura Humori***, în *Postkarte des Königreichs Ung*[arn] publicată de Ioh. Matth. Korabinszky, în *Atlas Regni Hungariae portatilis* (Preßburg [Bratislava], 1786), şi în varianta grafică ***Gura Humory***, în *Der Lauf des Donau Stroms von Wien bis in das Schwarze Meer, oder Neuester Kriegsschauplatz zwischen Oesterreich un der Pforte, welche das Koenigreich Ungarn, Sclavonien, Sirmien, Siebenbürgen, Bukowina, Croatien, Dalmatien, Bosnien, Servien, Bulgarien, die Walachei, Bessarabien, die Ukraine, Galizien, Moehren, Oes*[illegible]*ller*, la Viena,

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

pe la 1788) şi în *Die Landschaft Bukovina* (a lui I. Albrecht, din 1781); ***Gura Humora*** a fost consemnat în *Regna Galicie et Lodomerie Iosephi II et M*[arie] *Theresiae Avg*[sti] *ivssv methodo astronomico – trigonometrica, nec non Bukovina geometrice dimensa. Adjectus est alphabeticus locorum, et quadratulorum, ipsis in tabula geographica respondentium index, seorsum typis datum* (realizată de R. G. Liesganig, Viena, circa 1788); ***Gurakumora*** se află în harta italienească *Teatro della guerra presente tra gl'Austro – Russi e la Porta Ottomana. Con gli confini delli tre Imperj e loro variazioni succeduti doppo l'anno 1718 fine all'anno presente* (Venezia, 1788)[39].

Deşi nu face obiectul discuţiei noastre decât tangenţial, după cum vom vedea, dorim să-i dăm o mână de ajutor simpaticului nostru „istoric şi arheolog de profesie", să înţeleagă ce este cu privire la ruinele fortificaţiilor la cetatea de la Gura Humorului. Este cunoscut istoricilor faptul că, în 1774, trupele austriece, văzând importanţa strategică a zonei de la vărsarea Humorului în Moldova, au amplasat aici o garnizoană cu două companii de cuirasaţi ale Regimentului „Prinţul Czartoriisky", cu două tunuri. Pentru adăpostirea trupelor, mai întâi s-au făcut cazemate, apoi, abia în 1787, o cazarmă. Un an mai târziu, în 1788, cele două companii de cuirasaţi au fost înlocuite cu altele două ale Regimentului „Principele Luck".

Încă din 1774, trupele instalate aici aveau nevoie de colaborarea unor localnici. Mai întâi, era necesară forţă de muncă brută la transportul materialelor de construcţie, la edificarea unor fortificaţii, la realizare unor noi căi de acces şi altele. Era nevoie de meseriaşi, de oameni care să cultive terenurile, pentru a asigura hrana trupelor, în special, fân pentru cai. Pentru toate acestea, se impunea cu necesitate colonizarea de urgenţă a respectivei zone, ceea ce a dus la înfiripare, în scurt timp, a unei noi aşezări, numită, după locul amplasării, Gura Humorului.

Este necesar să mai punem în discuţie un document, care nu poate fi neglijat. La 2 iulie 1776, maiorul Friedrich von Mieg redacta un mic supliment la *Topographische Beschreibung und militarische Anmerkungen über den Buccoviner District*[40] (*Descrierea topografică şi note militare privind districtul Bucovina*). Documentul principal nu putea fi redactat cu mult timp înainte. În acesta se vorbeşte, la un moment dat, despre drumurile care se întersectau la Gura Humorului. Iată pasajul respectiv: „Kapukodruluj formiret gleichsam das Thor in die hohe Gebirge, durch welches sich ein grosser Weeg von Suczawa und Roman ziehet, welcher auch fur das schwere Fuhrwesen bei Eröfnung der Siebenbirgischen Communication wird bestimmet werden müssen, indeme der andere Weeg über den Humorj-Berg in der kürzeren Linie für schwerere Ladung

[39] A se vedea *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, partea a 4-a, *Toponimia Moldovei în cartografia europeană veche (cca 1395–1789)*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2005, p. 116.

[40] Johann [illegible] *en Anmerkungen von Major Fried*

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

etwas beschwerlich sein wird. Es ist dahero erforderlich, dieses Debouche mit einem gut versicherten Avis-Posten zu besetzen; die Linie aber zur Hauptdefence muss weiter rückwärts, wo das Thall mehr geschlossen ist, genommen werden, welche auch schon selbst von Sr. Excellenz Herrn Feldzeugmeister Baron v. Ellrichshausen bei Gura Humoruluj, wo der über den Humorj-Berg kommende Weeg in diese Strassen einfallt, fürgewählet, und daselbst 3 Redouten anzulegen angeordnet worden, wie aus dem beigefügten Specialplan Nr. IX. zu ersehen.

Diese Verschanzungen, die fast völlig fertig, können sodann noch mehr verstärket und durch Linien oder Palisaden aneinander gehenget werden, wonach sie, besonders wann man sich des oberen Waldes gut versicheret, eine solide Gegenwehr leisten können."

În traducerea noastră, documentul poate fi lecturat astfel: „Capu Codrului formează oarecum poarta de acces spre munții înalți prin care trece un mare drum de la Suceava şi Roman, care este destinat deschiderii comunicației transilvănene pentru transporturile grele, în timp ce alt drum peste muntele Humor, mai scurt, ar fi ceva mai anevoios pentru transporturile grele. De aceea, ar fi necesar ca această ieşire să fie prevăzută cu posturi de înştiințare, iar linia defensivă principală ar trebui aşezată mult mai în spate, unde valea este mai strâmtă, ea fiind deja aleasă de către însuşi Excelența Sa domnul general Baron de Ellrichshausen, la Gura Humorului, unde calea care trece peste muntele Humor dă în aceste drumuri, şi a ordonat ca acolo să fie aşezate trei redute, cum se vede din planul special nr. IX, alăturat.

Aceste redute, aproape gata, pot fi mai mult întărite şi, prin linii sau palisade, unite una de alta, după care ele pot realiza o linie solidă de apărare, mai ales când partea de sus a pădurii este bine asigurată".

Să vedem, mai întâi, ce ne comunică Mieg în acest pasaj. Primul lucru care trebuie reținut este faptul că generalul austriac Ellrichshausen ordonase, în 1774, construirea la Gura Humorului a trei redute (forturi, fortificații), care, în iulie 1776, erau „aproape gata". Fortificațiile respective fuseseră construite după un proiect – planul special nr. IX, pe care Johann Polek, editorul raportului lui Mieg, l-a văzut, dar nu l-a reprodus. Mai mult ca sigur, trebuie să existe şi o planşă de ansamblu a zonei, pe care să apară locurile de amplasare a celor trei redute (forturi). Scoaterea proiectului din arhivele vieneze şi publicarea lui va aduce, indiscutabil, lămuriri cu privire la multe necunoscute care privesc zona.

Este de reținut şi faptul că Mieg nu face nici o mențiune despre existența unor posibile urme ale vreunei alte cetăți, mai vechi, pe zidurile sau, mai exact, pe ruinele căreia să fie înălțate respectivele redute.

Care au fost etapele construirii fortificațiilor militare, după Congresul de la Viena din 1815, ne sunt acuma cunoscute, mai ales că istorici de la Universitatea suceveană au descoperit planurile acestor fortificații. Problema pe care o ridică cei interesați de trecutul zonei, şi anume dacă aceste construcții au fost ridicate peste zidiri mai vechi, ar [illegible] despre care se

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

vorbeşte în textul postat pe blog. Şi nu este exclus ca, după aceste cercetări, să se constate că au la bază ziduri din vechile fortificaţii edificate în perioada 1774–1787.

O altă problemă pe care o ridică textul în discuţie este cea referitoare la locul de amplasare a liniei defensive. În documentul lui Mieg se precizează că la „Gura Humoruluj". Or, ştim cu toţii că în grafia germană, substantivele se scriu cu iniţială majusculă. Nu putem spune cu certitudine că Mieg vorbeşte despre un toponim, *Gura Humorului*, sau despre un entopic *gura*, adică „deschiderea", „debuşeul", „confluenţa" Humorului, adică a *văii* pârâului Humor, cu cea a Moldovei. Având în vedere argumentaţia de mai sus, nu credem necesar să zăbovim şi asupra acestei chestiuni.

Pentru a evita o nouă acuză maliţioasă privind „lipsa de metodă", amintim şi faptul că, în septembrie 1777, toate comunităţile, indiferent de felul şi mărimea lor, au depus jurământul de credinţă faţă de noua stăpânire. Aceste formulare de jurăminte, fie ale obştilor mănăstireşti, fie ale celorlalte aşezări s-au păstrat în arhive şi pot fi consultate. Din analiza acestor documente, rezultă indubitabil că au fost două depuneri de jurământ ale unor comunităţi care au/aveau în denumire toponimul *Humor*. Călugării care alcătuiau obştea mănăstirească de la Humor au depus jurământul separat, semnând în acest sens, conform dispoziţiilor ocupantului, iar sătenii aşezării din preajma Mănăstirii Humorului au jurat şi au semnat, prin vornicul satului şi alţi locuitori, pe un alt formular, care poartă indicaţia locului, de *Humorului*, fără nici o altă precizare. Situaţia este identică cu cea de la Voroneţ, pentru a exemplifica doar cu un singur caz, dar aceasta este generală în toată Bucovina. Călugării au jurat separat, iar sătenii, la fel, păstrându-se cele două exemplare de jurământ distincte[41].

Aşadar, din compararea acestor două situaţii, cea de la Humor cu cea de la Voroneţ, deducem că, în cazul în care Gura Humorului ar fi existat ca entitate sătească, trebuiau să se găsească trei formulare de jurământ, şi anume: unul pentru obştea Mănăstirii Humorului, unul pentru locuitorii satului, cunoscut, mai târziu, ca Mănăstirea Humorului, şi, evident, un al treilea, pentru ipoteticului sat Gura Humorului, dar care, după cum s-a putut constata, lipseşte şi nu a existat vreodată. Nici într-un caz nu se poate pune în discuţie pierderea exemplarului respectiv.

Oiconimul *Gura Humorului* va fi întâlnit în documente de epocă cu o frecvenţă mărită abia după 1778, când îl găsim în *Lista aller in dem Buccoviner District befindlichen Ortschaften wie solche von dem General Staabe aufgenommen worden*[42].

Înainte de a încheia mica noastră trecere în revistă a surselor istorice privind atestarea documentară a oraşului Gura Humorului, din analiza cărora s-ar putea naşte ipoteza că acesta s-a înfiripat, ca aşezare, odată cu instalarea trupelor austriece în acest loc, afirmăm că o altă lectură a acestor surse, făcută chiar de

[41] Pentru analiza acestor documente, a se vedea Arhivele Naţionale Bucureşti, Fond *Consiliul Aulic de Război*, pachetul II, dosarele 30/1777 şi 50/1777, *passim*.

[42] Arhive[illegible] XXIII, dosarul 30/1778.

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

prietenul nostru, care a exprimat punctul de vedere la care ne referim, ori întreprinsă de către cei care îi împărtăşesc părerea, indiferent de cât de „bună credinţă" se consideră cu toţii, nu poate duce la altă concluzie, pentru orice istoric care se respectă, decât aceea că târguşorul din gura Văii Humorului avea, în 1990, o vechime sub două secole şi jumătate.

Este necesar să zăbovim puţin şi asupra modului cum pune problema amicul nostru „istoric şi arheolog de profesie". (Cititorii noştri vor înţelege, desigur, prin formula „de profesie" că acesta este plătit de către stat, în primul rând, ca să-şi clădească... propria glorie!)

Iată că domnia sa, doar pentru că am amintit, în treacăt, câteva documente ce ridică un semn de întrebare asupra datei de atestare a localităţii Gura Humorului, ca specialist cu bune maniere, ne-a şi găsit repede un loc onorabil în galeria „de pseudoistorici autointitulaţi istorici", atribuindu-ne generos merite măgulitoare, în maniera anilor '50 din veacul trecut: „adept vădit al teoriei Roesliene (sic!) care spune că dacă o populaţie nu este menţionată documentar într-o zonă înseamnă că acea populaţie nu a existat acolo – teorie lansată pentru a nega existenţa românească în Ardeal înaintea ungurilor".

Cu acribia ce îl caracterizează, domnul „istoric şi arheolog de profesie" face trimitere la una dintre lucrările noastre tipărite mai de mult: *Vechi aşezări pe Suha Bucovineană*, apărută sub egida Institutului de Istorie şi Arheologie „A. D. Xenopol", Universitatea „Al I. Cuza", Iaşi, în colecţia „Românii în istoria universală", în 1989, lucrare prefaţată de istoricul ieşean Gheorghe Buzatu. În această lucrare, atunci când am discutat documentul din 17 august 1488, prin care Ştefan cel Mare făcea danie Mănăstirii Voroneţ satul Ştilbicani, afirmam că acesta este cu mult mai vechi decât data atestării, că nu întâmplător se precizează în toate documentele de atestare documentară o formulă, conform căreia hotarul „să fie din toate părţile, după vechiul hotar, pe unde au folosit din veac". Acest lucru este valabil pentru toate satele, atestate pe baza unor astfel de documente. Este evident faptul că acestea nu se năşteau la data atestării. Despre acest lucru uită să amintească prietenul nostru „istoric şi arheolog de profesie", atunci când aruncă cu anatema roeslerianismului fără să ştie unde. (În treacăt fie spus, ne îndoim că i-a citit pe Franz Josef Sulzer, Eduard Robert Rösler şi Johann Christian von Engel, ca să poată avea pe deplin „proprietatea" termenului pe care îl utilizează.)

În 1990, oraşul Gura Humorului a sărbătorit 500 de ani de existenţă, ocazie cu care a fost bătută şi o medalie jubiliară, s-au lansat invitaţii, s-a tipărit un program[43]. Iniţiativa, în sine, lăudabilă, nu a avut nici un suport documentar. În

[43] Sufletul acestei acţiuni, meritorii în ultimă instanţă, a fost entuziastul profesor Constantin Logigan, directorul Casei de Cultură din Gura Humorului. La data respectivă, i-am comunicat punctul nostru de vedere cu privire la vechimea locuirii în Gura Humorului, fără a-i argumenta cele afirmate. Evident, patriotismul local de care Domnia Sa a dat dovadă ne-a cucerit şi, în aceste condiţii, am considerat că pr[illegible] am de ce să ne amestecăm aici.

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)

realitate, s-au sărbătorit 500 de ani de la atestarea documentară a toponimului *Poiana*, loc care se afla situat în gura Văii Humorului, fără a se cunoaşte dacă aceasta a fost locuit vreodată, până târziu, în secolul al XVIII-lea. Printr-o concesie făcută rigorii argumentaţiei, dacă am accepta totuşi că primul locuitor cunoscut al satului Gura Humorului a fost Simeon Oştinar, care trăia în Bucovina de 50 de ani (în anul recenzării sale, 1778), trebuie să acceptăm că orice încercare de a coborî vechimea aşezării mai devreme de anul 1728 este o utopie. Aşadar, în anul 1990, se puteau sărbători (prin deducţie) cel mult... 262 de ani de vieţuire şi nici într-un caz cinci secole.

Concluzionând, specialistul nostru, domnul „istoric şi arheolog de profesie", susţine că afirmaţiile noastre în nota despre care am făcut vorbire mai sus, „denotă lipsa unei metode profesioniste de lucru în domeniul istoriei şi nu în ultimul rând lipsa formării profesionale, deoarece diletantismul nu ţine loc de cercetare ştiinţifică".

Suntem convinşi de faptul că în lipsa diletantismului şi pe baze „profesioniste", ilustrul nostru specialist, „istoric şi arheolog de profesie", va argumenta admirabil că medalia care s-a bătut cu ocazia împlinirii a cinci secole de atestare documentară a Poienii din gura Văii Humorului are oarece valoare pentru Gura Humorului, fie ea şi sentimentală.

Domnia sa mai lasă a se înţelege că nu este străin de cercetarea ştiinţifică, pe care a învăţat-o în timpul „formării profesionale", care nu i-ar lipsi. Aceste afirmaţii ne creează dubii cu privire la modul cum interpretează documentul istoric. Ne întrebăm când a apreciat corect domnul „istoric şi arheolog de profesie" un document de arhivă? Atunci când s-a entuziasmat, în faţa schiţelor sistemului de fortificaţii din arhivele vieneze sau atunci când neagă valoarea documentară a hărţilor militare austriece, mai vechi decât respectivele planuri?

Credem că selectarea afectivă a documentelor istorice (în funcţie de interesul de moment) şi lipsa, în timpul „formării profesionale", a lecturilor dintr-o cunoscută carte, *Mersi! Pardon! Scuzaţi!!!*[44], care ar fi trebuit să-l înveţe bunele maniere pe preopinentul nostru, ar putea să îl determine pe cititorul acestui răspuns să se întrebe dacă nu cumva statul „strică orzul pe gâşte" atunci când plăteşte un astfel de „istoric şi arheolog de profesie". Noi considerăm că entuziasmul îl va ajuta să recupereze ceea ce nu a asimilat corect până acum[45]. Oricum, îi dorim, sincer, succes, căci din punctul nostru de vedere, *quod erat demonstrandum*!

[44] Dan Bihoreanu, *Mersi! Pardon! Scuzaţi!!! Însemnări pe marginea Codului bunelor maniere sau Codului manierelor destinate celor dornici să-şi cultive zisele maniere bune sau elegante*, Bucureşti, Editura Tineretului, 1969, 247 p.

[45] Suntem convinşi că specialiştii de la Universitatea „Ştefan cel Mare" şi Muzeul Bucovinei din Suceava, ori de la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi şi nu numai, legaţi afectiv de acest spaţiu, vor găsi timpul necesar pentru a-l convinge, pe bază de documente istorice, pe mai puţin iniţiatul nostru „arheolog" în ale istoriei să înţeleagă realitatea cu privire la vechimea locuirii în oraşul Gura Humorului. Din [illegible] Gura Humorului, sprijinindu-se pe [illegible] i când doreşte.

BDD-A32619 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:05 UTC)